

Sallittu ja kielletty menettely
asianajajan toiminnassa hyvän
asianajajatavan valossa.

Asko Keränen, väitöskirja 2024.

Tutkimus on lainopillinen eli keskeistä on asianajajia velvoittavien normien tulkinta ja systemointi sekä tulkintasuosituksen antaminen.

Hyvä asianajajatapa on luonteeltaan (vahvasti) tapaoikeutta, jonka vuoksi historiallisella katsauksella on tutkimuksessa merkittävä osa.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten määräytyy sallitun ja kielletyn menettelyn välinen ero asianajajan toiminnassa?
2. Mikä on tapaohjeiden oikeudellinen asema asianajajan sallitun ja kielletyn menettelyn välisen eron määrittämisessä?
3. Miten määräytyy sallitun ja kielletyn menettelyn välinen ero asianajajan toimiessa kuolinpesän pesänjakajana kaikkien tehtävää rajaavien normien perusteella?

Oikeudellinen näkökulma tutkimukselle:

Asianajajan toiminta ja valvonta on pakkojärjestystä.

Asianajajalaki 5 § 1 mom. (pakko noudattaa),

Asianajajalaki 6 § 1 mom. (hallituksen on pakko valvoa), Laki valtioneuvoston oikeuskanslerista 1 § (pakko valvoa),

Asianajajalaki 7 § (valvontalautakunnan on pakko määrätä kurinpidollinen seuraamus, ellei menettely ole vähäinen).

Jokaisen valvonta-asian kohdalla on pakko määritellä sallitun ja kielletyn menettelyn välinen raja.

Lähtökohta tutkimukselle noin vuonna 2000

Ovatko hyvää asianajajatapaa määrittelevät Suomen Asianajajaliiton liittokokouksen vuonna 1972 vahvistamat tapaohjeet objektiivista (ankaraa) normistoa?

- perinteinen asianajotoiminta,
- liikejuridiikka (mm. kasvottoman päämiehen tilanteet),
- määräyksenvaraiset tehtävät (tehtäviin liittyvä systeemirakenne ja ja systeemiosaaminen, konkurssipesän oma tapaohjeistus),
- välimiesoikeus (Valvontalautakunta 24.9.2015, 1. jaosto, § 14),
- sovittelumenettely,
- kollektiivinen valvonta.

Kari Lautjärvi: "Aina ajankohtainen asianajajaetiikka". DL 3/2005, s.425-426.

Asianajajaliiton silloinen puheenjohtaja Lautjärvi pohti, että ovatko varsin toisenlaisissa oloissa syntyneet tapaohjeet vielä toimivia vai jo osin vanhentuneita ja turhia rajoituksia asettavia? Asianajajaliitolla ei ole elintä, joka aktiivisesti luo hyvää asianajajatapaa, eikä elintä, jolta olisi ennakolta saatavissa luotettavia tulkintoja hyvästä asianajajatavasta konkreettisiin tilanteisiin.

Kurinpäidollisten seuraamusten ja rangaistusluonteisten seuraamusten välisestä suhteesta OM:n mietintöjä ja lausuntoja 52/2018, johon Asianajajaliiton antamassa lausunnossa 8.1.2018 todettiin, että:

”Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten käyttö on Asianajajaliitolle ainoa tapa määrätä sanktio tapaoheiden rikkomisesta, koska menettely ei ole rikosprosessia”.

Lausunnon mukaan asianajajan vastuu on objektiivista.

Valvontamenettelyn kurinpidollisesta ja rangaistuksenomaisesta luonteesta professori, emeritus Matti Tolvanen:

”Valvoa vai rangaista”. Valvontalautakunnan vuosikertomus 2018, s. 8-9:

”Eettisten sääntöjen tulkinta ja soveltaminen tulisi pitää ammattikunnan omissa käsissä, vilkuilematta liikaa rikosoikeuden ja –prosessin suuntaan”.

Valvonnan kannalta keskeistä on:

- a) valvonnan kurinpidollinen luonne, ja
- b) säännösten eettisyys.

Termit ”sallittu ja kielletty” mainitaan tapaohjeiden kohdassa 1.1,2 ja ne kuvaavat oikeustermejä ”oikea ja väärä” valvontaympäristössä.

Hyvän asianajajatavan määrittely tiivistyy ”sallitun ja kielletyn” menettelyn rajapinnalle.

Asianajajalain 5 §:n 1 momentti:

Asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa.

Hallituksen esityksessä vuoden 1958 asianajajalaiksi hyvä asianajajatapa määriteltiin:

”Tavanomaisen oikeuden mukaiset menettelytavat ja eettiset normit, jotka ovat lähtöisin asianajajakunnan piiristä ja joita asianajajat yleisesti noudattavat”.

Hyvä asianajajatapa on termi/käsite, jolle on asianajajayhteisön toimesta annettu aikojen kuluessa **arvostuksenvarainen merkityssisältö**.

”Sallittu ja kielletty” kuvaavat arvostuksenvaraisuutta.

1.1 Asianajajan ammatista (s. 147-186),

- Keskeinen tekijä oikeusvaltion toiminnassa ja oikeudenhoidossa (TO 2.3,1),
- Asianajotoiminnan käsite rajaa sen ammattitoiminnan kentän, joka kuuluu asianajajan korostettujen velvollisuuksien ja vastuun piiriin.
TO 4.5: Asianajaja on velvollinen kohtuullisessa ajassa vastaamaan asianajotoiminnassaan saamiinsa yhteydenottoihin.

Asianajotoiminnan järjestäminen:

Valvontalautakunta 21.4.2016, 4. jaosto, § 6-8, jossa määrättiin asianajajalle kurinpidollinen seuraamus, koska osakeyhtiömuotoiselta asianajotoimistolta puuttui tilintarkastaja.

Sallitun ja kielletyn menettelyn välistä eroa arvioidaan asianajajan kaikessa toiminnassa, niin työssä, toimiston ylläpitoon liittyvissä asioissa kuin vapaa-ajalla. Korostettujen velvollisuuksien ja vastuiden ero on sallitun ja kielletyn menettelyn näkökulmasta ”veteen piirretty viiva”.

1.2 Asianajajan velvollisuuksista asiakasta kohtaan:

Tärkein velvollisuus on puolustaa päämiehen oikeuksia, ei kuitenkaan hinnalla millä hyvänsä.

Matti Norri, DL 1986, s. 612:

Asianajajan tehtävänä on antaa asiakkaalle oikeutta sen verran kuin tälle kuuluu, ei enempää eikä vähempää.

Epäasiallinen kielenkäyttö ja tehtäviin liittyvä muu asiattomuus ilmeni monissa valvonta-asioissa etenkin Asiakkaan oikeuden puolustamisena.

Asianajajan tulee pysyä asia-argumenteissa.

1.3 Asianajajan perusarvoista tapaohjeiden mukaan (uudistus vuonna 2009).

- lojaalisuus (sivut 195-214),
- riippumattomuus (sivut 214-223),
- esteettömyys (sivut 223-240),
- luottamuksellisuus (sivut 240-261),
- kunniallisuus (261-269).

Asianajajan velvollisuudet tiivistyvät tapaohjeisiin kirjattujen perusarvojen ja yleisten velvollisuuksien noudattamiseen.

2. Rehellisyys ja tunnollisuus asianajajan toiminnassa:

2.1 Asianajajalain 5 §:n 1 momentin merkitys asianajajalle (mm. erottamisperuste),

2.2. Rehellisyys ja tunnollisuus käsitteinä.
Tunnollisuus on vastuullisuutta.

2.3 Rehellisyysvaatimuksen ulottumisesta (asiakas, vastapuoli, tuomioistuimien etc.).

2.4 Rehellisyysvaatimus asiakkaan oikeuden puolustamisessa (valmisteluvaihe, tuomioistuin etc).

Voiko kollegalle kertoa muunnettua totuutta tai voiko kollegalta salata merkityksellistä tietoa asian valmisteluvaiheessa?

Asianajajan oikeus luottaa päämiehen antamiin tietoihin (mm. irrationaalisen päämiehen tilanne).

3. Tapaohjeet asianajajan velvollisuuksien määrittelyssä:

3.1 Tapaohjeet oikeusnormina (Soft Law),

3.2 Tapaohjeiden suhde muuhun normistoon (sivut 324-347).

Valvontalautakunta, täysistuntoratkaisu, 11.4.2022, § 4:

Asianajaja määrättiin käräjäoikeudessa esiintymiskieltoon, jonka kiellon hovioikeus kumosi. Valvontalautakunta, jolle käräjäoikeus oli tehnyt ilmoituksen, määräsi asianajajalle yhdessä muiden rikkomusten kanssa 4.000 euron suuruisen seuraamusmaksun.

Sattumanvaraisuus siitä mikä elin arvioi asianajajan menettelyä. Helsingin hovioikeus syksyllä 2023.

Usean tahon oikeus arvioida eri oikeuslähteiden perusteella asianajajan toimintaa muodostaa ongelmatilanteita.

3.3 Tapaohjeiden etusijajärjestyksestä:

Tapaohjeiden etusijajärjestys on valvontamenettelyn keskeinen periaate. Kurinpidollisen seuraamuksen määrääminen edellyttää tapaohjerikkomusta.

KKO 2009:10: Hyvä asianajajatapa asettaa asianajajalle pitemmälle meneviä velvollisuuksia kuin asianajotehtävän suorittamista koskevat lain säännökset.

Tapaohjeiden keskinäinen etusijajärjestys (esim. vastaamisvelvollisuus).

EU –oikeudessa tunnetaan etusijaperiaate, jonka vakiintuneen sisällön mukaan EU:n oikeuden tulee ristiriitatilanteessa saada etusija mihin tahansa kansalliseen normiin eli myös perustuslakiin nähden (Puumalainen: EU:n etusijaperiaatteesta Suomen valtiosäännössä, sivu 17. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2018).

4. Asianajajan velvollisuuksista:

4.1 Toiminnan valvonnasta (mitä valvotaan).

Saarenpää: Asianajajien toiminnan laatua.

4.2 Velvollisuudet kaikessa toiminnassa (velvollisuuksien rajaaminen, kohdentaminen ja asianajajan velvollisuudet omassa asiassa). Poikkeaa Ruotsin mallista, jossa velvollisuudet rajoittuvat asianajotoimintaan pl. rikosasiat.

4.3 Kohtuuttoman velvollisuuden kieltö sallitun ja kielletyn menettelyn määrittämisessä,

4.4. Velvollisuuksista Force Majeure tilanteessa. Tehtävät on kaikissa tilanteissa suoritettava tavalla tai toisella. Huonoin valvontavastaus on vetoaminen lomaan tai työkiireisiin. Liiallinen työkiire on tapaohjerikkomus.

4.5 Vähäisestä velvollisuuden rikkomisesta.

4.6 Asianajajan velvollisuuksien rajoittamisesta ja lisäämisestä.

4.7 Toimeksiantoon liittyvistä rajoituksista.

5. Asianajajan erityisistä velvollisuuksista normitulkinnan perusteella (s. 423-493):

5.1 Totuusvelvollisuudesta sallitun ja kielletyn menettelyn välisen eron määrittämisessä (sivut 423-446).

5.2 Asianajajakunnan arvoa alentava ja luottamusta vähentävä teko (kunniallisuus), sivut 446-458).

5.3 Epäasiallinen kielenkäyttö (sivut 459-493). Sallitun ja kielletyn menettelyn määrittämisessä moniongelmainen teema (sanan- ja ilmaisun vapaus, kielenkäytön eri tilanteet etc).

HelHO 2008:17, s.17:

”Asianajajan tulee noudattaa asemansa riippumattomuuden arvioinnissa riittävää turvallisuusmarginaalia”.

Jukka Peltonen: ”Eräitä esteellisyystilanteita asianajajan näkökulmasta”. Näkökulmia asianajajaoikeuteen. Helsinki 2004.

Tapaohjeet ovat ns. pehmeää oikeutta eli Soft Law –tyylistä eettistä normistoa, jonka tulkinnassa täsmärajaisuus ei ole ehdotonta (hieman toisin KKO 2015:33, kohta 22).

Turvallisuusmarginaali määrittää sallitun ja kielletyn menettelyn välistä eroa.

Tietyissä tilanteissa turvallisuusmarginaalia ei ole
(vastaamisvelvollisuus, liitolle tulevat maksut).

Arvostuksenvaraisuus sallitun ja kielletyn menettelyn
määrittämisessä.

Jopa reaaliset näkökohdat voivat vaikuttaa. Casper Herler:

”Mitä vastuullisuus merkitsee asianajotoiminnassa”.
DL 4/2019, s. 412-418. Samaa toimintaa voidaan pitää
vastuuttomana tai hyvin vastuullisena riippuen asiayhteydestä.

Lena Ebervallin raamimalli hyvästä asianajajatastavasta sallitun ja kielletyn menettelyn näkökulmasta. (Ebervall: Advokatetik i brottmål, 2008):

”Raameissa on neljä sivua, joista yksi on laki, toinen tuomioistuinten oikeuskäytäntö, kolmas hyvä asianajajatasta ja neljäs sivu muodostuu valvontalautakunnan ratkaisukäytännöstä. Pysyttäessä raamien sisällä asianajaja voi toimia miten tahansa ja välttää kurinpidollisen seuraamuksen. Jos asianajaja ylittää rajan, hänelle voidaan määrätä kurinpidollinen seuraamus”.

Valvontalautakunta 19.11.2021, 2. jaosto, § 15:

Asianajaja oli määrätty pesänselvittäjäksi ja –jakajaksi vuonna 2013. Vainajalla oli tilivaroja myös Yhdysvalloissa. Kantelija moitti asianajajaa viivyttelystä. Valvontalautakunnan mukaan tehtävän vastaanottaminen luo asianajajalle toimimisvelvollisuuden ja tehtävä tulisi hoitaa kohtuullisessa ajassa. Velvollisuus toimia niin, että pesänselvitys etenee. Tehtävän hoitaminen oli kantelun vireille tuloa aikaan vuonna 2020 kesken. Huomautus.

Valvontalautakunta 1.10.2020, 3. jaosto, § 13:

Asianajajan toimeksiantona oli hakea Valtiokonttorilta korvauksia kantelijalle. Kantelijan mukaan asianajaja oli useiden vuosien ajan alkaen vuodesta 2013 vuoteen 2020 laiminlyönyt tehtävänsä ja lopulta vuonna 2020 postittanut korvaushakemuksen Valtiokonttorille.
Varoitus.

Valvontalautakunta 1.10.2020, 3. jaosto, § 8:

Kantelija moitti asianajajaa siitä, että tehtävää ei hoidettu huolellisesti. Asianajajan käyttämä kirjoitustapa oli epäselvää ja vaikeasti tulkittavaa. Kirjoituksessa oli käytetty lyhenteitä kuten ”rahatest.saajille”, ”lakiosavaat:n”, ”test.saajat” ja ”kannevaat:lla”.
Huomautus.

Vastaus tutkimuskysymykseen numero 1:

Sallittu ja kielletty menettely määräytyy a) tapaohjeiden perusteella ja b) sen mukaan kuinka vähän tai paljon asianajaja on poikennut ideaalitoimintamallista, raamimallista tai turvallisuusmarginaalista.

Vastaus tutkimuskysymykseen numero 2:

Tapaohjeet ovat keskeisin normisto sallitun ja kielletyn menettelyn välisen eron määrittelyssä.

Vastaus tutkimuskysymykseen numero 3:

Tapaohjeet, järjestelmäsystemi- ja osaaminen.

Valvontalautakunnasta:

Professori, emeritus Ahti Saarenpää:

Valvontalautakunta on ”laatulautakunta, jonka velvollisuutena on toimia asianajon laatuvelvoitteenä eli valvoa asianajajien toiminnan laatua. Valvontalautakunnan ratkaisut on suhteutettava tapaohjeisiin, niiden asianajajille asettamiin erityisvaatimuksiin ja niiden mukaiseen osaamisvaatimukseen, koska valvontalautakunta ei prosessuaalisesti toimi tuomioistuimen tavoin ja valtuutuksin”.

Valvontalautakunnasta:

Asianajalaki 6 §: Valvontalautakunta on riippumaton toimielin.

Riippumattomuus ilmenee muun muassa riippumattomuutena oikeuslähteiden käyttämisessä ja suhteessa Asianajajaliittoon. (Ruotsissa pääsihteerillä on osallistumisoikeus lautakunnan istuntoihin, Suomessa pääsihteerillä tuota oikeutta ei ole).

Asianajalaki 7d § 3 mom.: Valvontalautakunnalla on valvonta-asioiden selvittelyvelvollisuus.

Tutkimuksen johtopäätöksiä:

1. Selvästi enemmän kuin puolet kanteluasioista perustuu asiakas tai vastapuoli suhteeseen (lojaalisuus),
2. Ei-seuraamusta ja lievien seuraamusten määrä on suuri,
3. Vakavien tapaohjekomusten määrä on vähäinen,
4. Oikeudelliseen osaamattomuuteen perustuvia kanteluita on erittäin vähän (viivyttely = osaamattomuutta),
5. Noin joka viides kantelu liittyy määräyksenvaraisiin tehtäviin.

Kolme vinkkiä matkan varrelle:

1. Täsmällisyys erityisesti vastaamisvelvollisuudessa vähentää kantelumäärää merkittävästi (vastaaminen asiakkaille, vastapuolelle, valvontalautakunnalle, tuomioistuimelle, liiton hallitukselle).
2. Paneutuminen kanteluvastauksiin helpottaa Valvontalautakunnan selvitystyötä, parantaa ratkaisukäytäntöä ja hyvän asianajajattavan tulkintaa (tapaohjeiden analysointi, selkeät johtopäätökset).
3. Kunnioita tapaohjeita.